jalide müük sellest vaba oli. See turuseadus jäi Tartus mitmeks aastakümneks maksma ja aitas eesostu alal tekkivaid konflikte märksa vähendada. Eesostu täieliselt ära kaotada osutus siiski võimatuks. Laatade tähtpäevade ja iseloomu suhtes ei sündinud kõnesoleval perioodil mainimisväärseid muutusi. — Käsitöö alal kestsid endised olud peaaegu muutumatult edasi. Käsitöölistest püsisid arvuliselt esimesel kohal rätsepad ja kingsepad. 1792. a. oli Tartus 18 käsitöö-tsunfti, kusjuures meistreid oli rätsepatel — 20, kingseppadel — 19, tisleritel — 7, lukkseppadel — 7, lihunikel — 7, kullasseppadel — 6, sadulseppadel — 6, pagaritel — 6, müürseppadel — 6, parukategijail — 5, kübarseppadel — 5, seppadel — 4, treialitel — 4, pottseppadel — 4, maalritel — 3, nahaparkijail — 3, kangruil — 2, nahkseppadel — 2. Peale selle oli Tartus terve rida käsitöölisi, kes olid omandanud mõnes teises linnas endale meistri-õigused ja kes siin ei moodustanud mingisugust tsunfti. Neist võiks nimetada kindategijaid, püttseppi, raamatuköitjaid ja teisi. Asehalduskorra ajal, mil ka Väike Gild lakkas olemas olemast, esindas käsitöölisi nende tsunftide poolt üheks aastaks valitud Amtsherr. Suuremaid manufaktuure või teisi sääraseid tööstusettevõtteid Tartus kõnesoleval ajajärgul ei olnud. Võiks vahest mainida, et M. G. Grenzius tõi a. 1789 oma trükikoja Põltsamaalt Tartu üle (nii sai linn kauase vaheaja järel endale jälle trükikoja) ja et siin a. 1784 asutati senise ühe apteegi kõrvale teine apteek.

Haridusliku elu alal võime käsiteldaval perioodil konstateerida teatavat tõusu. Ühendatud kroonu- ja linnakool andis neile õpilasile, kes selle lõpetasid, küllalt teadmisi, et nad võisid mõnes ülikoolis oma õpinguid jätkata. Seda võimalust kasutasid nähtavasti vähesed, sest suurem hulk lapsi lahkus koolist, enne kui nad selle kõrgemasse, esimesse, klassi oleksid jõudnud. Näit. õppis kooli alamas, neljandas, klassis 1786. a. 71 õpilast, esimeses aga üksnes 6, ja neistki ainult üks kodanikuseisusest laps, kuna teised olid ametnikkude ja aadelmeeste pojad. 1785. a. seati koolis ka vene keele õpetus sisse. Huvitaval kombel oli esimeseks vene keele õpetajaks üks õige kirju minevikuga inglane Fairweather. Asehalduse ajal allutati kool ühes teiste õppeasutistega Riias asuvale üldise hoolekande komiteele (приказъ общественнаго призрѣнія). Et uues üldriiklikus koolikorralduses maakonna-linnades ei olnud ette nähtud keskkoole (gümnaasiume), siis muudeti Tartu ühendatud kroonu- ja linnakool ülemrahvakooliks, mille kõrgem klass tehti kohaliku rahvastiku palvel gümnaasiumiklassiks. See võimaldas õpetust ikkagi ülikooli ettevalmistuse sihis korraldada. Aastasaja keskel asutatud tütarlastekool, kus ka nooremad poeglapsed lugemist õppisid, jätkas endiselt oma tegevust. Peale selle teotses Tartus eesti kool, tavaliselt 20—30 õpilasega. Selles koolis õpetati peamiselt lugemist, laulmist ja usuõpetust. Õpetajaks oli 80-dais aastais keegi Jürgen Sibbi, kes sai linnalt 24 rubla aastas palka. Keiser Paul I ajal hakkas ka ülikooli asutamise küsimus surnud punktilt liikuma, kuid kõrgema õppeasutise avamine langeb juba järgnevasse ajajärku. Suuremat elavust Tartu vaimlisse ellu tõi esimese kohaliku ajalehe „Dörptsche Zeitungi“ asutamine a. 1789 trükikoja-omaniku Grenziuse ja ühendatud kroonu- ja linnakooli konrektori J. G. Findeisen'i poolt. Leht pühendas pea-tähelepanu välismaisse puutuvaile politilisile küsimusile ja puudutas ainult harukorril kohalikke päevaküsimusi. Ta ilmus kaks korda nädalas, iga kolmapäeval ja laupäeval. A. 1785 asutasid kaks ärimeest, K. G. Linde ja J. L. Gauger, Tartusse ka esimese raamatukaupluse. Et Grenziuse trükikojast tema enda kirjastusel ka uusi saksa- ja eestikeelseid raamatuid hakkas ilmuma,

Tartu, lk. 118